

Ladislav Fuks – Spalovač mrtvol

Literární druh

Epika

Literární forma

Próza

Literární žánr a jeho charakteristika

Novela = kratší prozaický útvar, který na rozdíl od románu rozvíjí pouze jednu dějovou linii. Odbočky od hlavní dějové linie a popisné pasáže jsou omezeny na minimum, příběh směřuje k výrazné pointě. Děj novely se obvykle odehrává v krátkém časovém úseku, v příběhu vystupuje omezený počet postav.

Stručné shrnutí děje

Příběh se odehrává v Praze v období před okupací a během nacistické okupace.

Karel Kopfrkingl pracuje v pražském krematoriu. Svou práci miluje (úplný fanatik). Rozumí si s lidmi, zpočátku je velice ochotný a laskavý. Po práci se věnuje své rodině, kterou má velice rád – navštěvují panoptikum, chodí na procházky, zmrzlinu, Lakmé pořídil obrázky, Zině koupil šaty, s Milim šel na box). Jeho známým je doktor Bettelheim, který je původem Žid (má ordinaci nad nimi, pan Kopfrkingl k němu pravidelně chodí na kontroly, protože má strach, aby se nenakazil nějakou nemocí, neboť pracuje s mrtvolami a navštěvuje nevěstince). Pana Kopfrkingla navštěvuje jeho kamarád Willi, který je příslušníkem NSDAP. Willi je pevným zastáncem nacistické ideologie a snaží se o tom přesvědčit i pana Kopfrkingla. Tvrdí, že říšský pán myslí všechno dobře a špatní jsou Židé. Karel zpočátku tomu nevěří, ale po zabrání Sudet ho Willi zaregistruje jako člena NSDAP a zmanipuluje ho natolik, že si Karel začíná uvědomovat svůj německý původ, a že jeho manželka je židovka. Pro své členství ve straně musí něco dokázat, proto se pod nátlakem Williho vydává k židovské synagoze převlečený za žebráka. Zde vidí jeho známé, pana doktora Bettelheima, Strausse a Rubensteina. Z pana Kopfrkingla se stane udušák, stoupenec fašistické ideologie, vrah a zrádce. Vše si ospravedlňuje tím, že to dělá pro lidstvo a svým způsobem jim pomáhá. Pan Kopfrkingl je natolik zfanatizovaný, že svou vlastní ženu oběsí, když jsou sami doma a svede to na sebevraždu. Díky svým „výkonům“ pro říši je Kopfrkingl povýšen na ředitele krematoria. Jelikož teď zastává vysokou říšskou funkci, tak se musí zbavit svých dětí, které nejsou čisté árijské rasy. Miliho umlátí v krematoriu železnou tyčí a spálí ho v rakvi spolu s mrtvým německým důstojníkem. Celou dobu si myslí, že smrt je jediná a správná cesta, jak je očistit.

Zinu se mu zabít nepodaří, protože v té době už se z něho stává blázen, myslí si, že spasí svět, a že je Budha (ovlivněn knihou o Tibetu, kterou byl doslova fascinován). Po válce je odvezen do psychiatrické léčebny v Německu.

Vrstva kompoziční:

- Děj je chronologický
- Kniha je členěná do 15ti kapitol, jednotlivé kapitoly i scény (např. návštěva panoptika, zápas v boxu, vycházka na rozhlednu) jsou propojeny stále se vracejícími motivy (např. motiv různolící dívky v černých šatech, tlustého pána) stále se opakují i některé slovní obraty a přívlastky (např. motiv snubního prstenu, novinové titulky, motiv hudby)

- Čtenář brzy zjišťuje, že za všudypřítomnou vlídností se skrývá tragická skutečnost, že slova neodpovídají kruté realitě a skrývají i něco jiného, než se na první pohled zdá.
- Propojuje reálný svět s iluzemi, sny a halucinacemi (návštěva tibetského vyslance)

Vrstva tematická a myšlenková

Téma:

Změna člověka, pod vlivem historických událostí a nátlaku, od mírumilovného člověka, který má rád svoji rodinu až po vraha, který ji celou zabije, ideologie moci

Motiv:

Informování o vlivu hrůznosti války na lidskou psychiku

Děj:

- Praha
- Casino
- Krematorium

Čas:

Období okupace Čech Nacistickým Německem (1937 – 1938)

Hlavní postava:

Karel Kopfrkingl

Charakteristika postav:

pan Kopfrkingl

- zaměstnanec krematoria
- vystupuje jako umírněný a tolerantní člověk
- podivín
- živitel rodiny
- abstinent
- velice pečlivý
- vzdělaný v literatuře i v hudbě
- milující manžel i otec
- velmi oddaný své práci a také ovlivněn svou prací. např. vyprávěl, jak je lidské tělo spalováno, když se konala rodinná oslava či Štědrovečerní večeře
- neustále romantizuje (manželce říká Lakmé, nechává si od ní říkat Roman, používá výrazy jako nebeská, nadoblačná, něžná, čarokrásná)
- nejdříve dobrý otec
- pilný zaměstnanec krematoria
- miluje umění
- posléze vrah, udavač, rasista, násilník

Wiliam Reinke

- přítel Kopfrkingla
- čistokrevný němec
- člen NSDAP
- nacistický fanatik
- přemlouvá Kopfrkingla ke vstupu do strany
- egoistický

- povyšující se
- manipuluje s lidmi

Marie, Lakmé

- žena pana Kopfrkingla
- hodná
- milá
- tichá
- Židovka

Mili

- 14 letý syn
- toulavý
- šikanovaný

Zina

- 16 letá dcera
- klavíristka
- nadaná

Další postavy

doktor Bettelheim

pan Strauss

pan Dvořák

personál krematoria (Vrána, Beran, Zajíc, Lišková)

Forma řeči:

ER forma

Vypravěč:

- autor
- hodně monologů pana Kopfrkingla

Vrstva jazykově stylistická

Jazyk je striktně spisovný a to i v řeči postav. Působí trochu uměle a tím děsivě. Opakující se motivy: Růžolící dívka v černých šatech, starší žena v brýlích, starý muž s červeným motýlkem, černé šaty s krajkovým límečkem (Zina i Lakmé), hysterická žena a flegmatický muž, reklama na opravnu závěsů. Časté opakování variací jedné a té samé věty (Jsem abstinent, Chudák syn našeho souseda alkoholika, Mili spal ve stohu). Toto opakování navozuje dojem hry na jevišti s omezeným počtem herců, kteří se objevují v různých rolích na stále stejné scéně. Často používá neobvyklá oslovení typu nadoblačná, nebeská.

Dílo je psáno pomocí složité metafory a symboliky.

Často se objevují německé výrazy a prostředí není zbytečně popisováno

Poklidný děj se postupně zrychluje a na posledních 20ti stranách vrcholí – smrti členů rodiny jsou velmi rychlé a nečekané – jsou předkládány velmi stroze hororovou atmosféru navozuje prostředí krematoria, opakující se motivy smrti, pohřbů a spalovacích pecí.

Stylistická charakteristika textu

- groteskní

- morbidní
- prvky realismu
- protifašistické
- funkční styl je umělecký
- používají oslovení (čarokrásná),

Slovní zásoba

- spisovní čeština
- věty jsou jednoduché i souvětí
- přímá řeč
- monology (hlavní postava)
- cizí slova (z němčiny)
- nářečí (gatě)
- archaismy (almara)
- Makaronismus (něco česky, něco německy)
- oslovování lidí zdobnělinami (Zinuška)
- oslovování vznešenými přídavnými jmény (drahá, nebeská, něžná, blažená).

Odkaz na skutečnosti mimo text

Dobová kritika nepřijala Fuksova díla jednoznačně kladně, psychologická próza s tématy holocaustu nebyla zdaleka pro každého. Jako nežidovský spisovatel se ale tímto počinem dokázal vžít do pocitů židovské menšiny a věnovat tomuto tématu značnou část jeho díla.

Spalovač mrtvol vyšel v roce 1967, tedy v době v níž došlo k jistému oslabení moci komunistické vlády, a tím k částečnému uvolnění kontroly nad oficiálně vydávanými pracemi. Je patrné, že se mimo jiné zabýval tematikou druhé světové války, lze je tedy zařadit do linie tzv. druhé vlny válečné prózy.

Podobní autoři:

Klaus Mann

Mefisto

Vztah díla k současnosti

Novela Spalovač mrtvol se v době svého vydání podílela na vytváření literární a kulturní atmosféry 60. let 20. století, výraznější vliv na další vývoj české literatury však neměla. Kniha byla zfilmovaná Jurajem Herzem v roce 1968, v hlavní roli byl Rudolf Hrušínský.

Autor

- LADISLAV FUKS (1923 – 1994)
- Významný český prozaik
- Ladislav Fuks se narodil v roce 1923 v Praze.
- Vyrůstal v rodině dominantního policejního úředníka, zato velmi milující a obětavé matky.
Vzdor ke svému otci pak nastínil v několika jeho knihách.
- Největší životní krize ho ale teprve čekala v období dospívání, kdy si poprvé uvědomil svoji homosexuální orientaci (v koncentračních táborech mizí nejen židé a romové, ale také právě homosexuálové).
- Po většinu svého života strávil v osamění, jeho nejbližšími byli jen mladíci s kriminální minulostí živící se prostitucí.

- Nakonec se ale Fuks oženil s bohatou italkou, od které ovšem krátce po svatbě utekl a byl hospitalizován na psychiatrii.
- Jeho zajímavý život plný tajemství končí v roce 1994.
- Fuks byl silný kuřák a miloval italskou operu.
- Většina Fuksových děl je přímo inspirována autorovými zkušenostmi a zážitky – často se setkáváme se slabou osobou žijící ve svém vlastním světě, což se dá vysvětlit autorovou orientací (jako homosexuál k tomu byl přirozeně donucen dobou).
- Fuks byl prozaik, především psal prózu psychologickou s námětem úzkosti, ohrožení – inspirace 2.sv. válkou, holocaustem.

Další díla:

Mí černovlasí bratři
Pan Theodor Munstock
Zámek Kynžvart
Vévodkyně a kuchařka